

ELS QUATRE ENFOCAMENTS INICIALS DE L'ACADÈMIA

Manuel García Doncel

Centre d'Estudis d'Història de les Ciències (CEHIC). Universitat Autònoma de Barcelona

Paraules clau: Institucions científiques, Acadèmia, segle XVIII, Barcelona.

The four initial approaches of the Academy

Summary: Our Academy of Science was born in 1764 as a monodisciplinary private party, aiming at instruction on the new mathematical-experimental physics. After two years a royal letters patent transformed it in an official institution –in fact the only Academy of Science in Spain–, which served for royal consultation about Catalonian affairs, including Agriculture. The expulsion of the Jesuits from Spain in 1767 could transform it in a kind of open Science Faculty. But the new patent letter of 1770 established it as «Royal Academy of Natural Sciences and Arts», with no grants but a founded mathematical chair and the cession of a building in 1786. Those successive approaches are studied within the taxonomy of eighteenth century Academies.

Key words: *Scientific institutions, Academy, Eighteenth century, Barcelona.*

És ben conegut l'origen de la nostra Acadèmia a principis de 1764 amb el nom de «Conferencia Físico-Matemática Experimental». Però crec que no ho és tant el fet que el seu primer desenvolupament no és lineal. L'objectiu inicial dels seus setze fundadors, instruir-se privadament en aquesta especialitat concreta, canviarà dràsticament tres vegades, fins a establir-se com a Reial Acadèmia en els seus actuals locals el 1786.

El primer canvi el produeix a finals de 1765 una Reial Cèdula, que ve a constituir-la de fet en veritable *Acadèmia de Ciències* pública, amb el nom de «Real Conferencia Física». Tal transformació és comuna en la tipologia de les Acadèmies de Ciències del segle XVIII, i la promptitud del canvi subratlla la seva importància com a Acadèmia de Ciències, l'única aleshores reconeguda a Espanya. Però presenta, juntament amb la necessària ampliació temàtica, trets molt peculiars de caràcter utilitari i de connexió amb l'Agricultura.

El següent canvi, ocasionat el 1767 per l'expulsió dels jesuïtes, no va passar de mer projecte, encara que un projecte llargament detallat i deliberat en el Consell del Regne. Si hagués arribat a ser aprovat i subvencionat econòmicament, hauria transformat l'Acadèmia en una moderna Facultat de Ciències (o Escola d'Enginyeries), sens dubte molt útil i avançada al seu temps. Però tal desenvolupament atípic hauria diluït el caràcter d'Acadèmia.

L'últim canvi d'enfocament prové de la realitat pressupostària, que va excloure aquells grandiosos projectes docents. El 1770 la Corona li atorgà el títol de «Real Academia de Ciencias Naturales y Artes», sense més recursos que una càtedra fundada de matemàtiques i la cessió el 1786 d'un local associat a ella, en el qual s'han pogut establir i dur-se a terme fins al present les funcions típicament acadèmiques.

Recorrem amb més detall aquests quatre enfocaments successius, comparant els estudis sobre la nostra Acadèmia amb la tipologia general de les Acadèmies de Ciències del segle XVIII¹.

1. Tertúlia privada per instruir-se en física experimental

La narració més antiga i autoritzada que conservem sobre els orígens de l'Acadèmia són sens dubte unes «Noticias Cronológicas», redactades el 1787 pel seu fundador i secretari perpetu Joan Antoni Desvalls, marquès d'Alfarràs i de Llupià². El primer paràgraf descriu clarament la motivació de fundar una «Conferencia Físico-Matemática Experimental», la iniciativa presa pels deixebles de matemàtiques del jesuïta Tomàs Cerdà, i la conveniència per a aquesta empresa d'associar-se amb altres companys:

Deseosos algunos individuos de la Ciudad de Barcelona de instruirse en la Física experimental, a cuyo estudio les animaban los principios de Matemática que habían adquirido en el Curso que leía el P. Tomás Cerdá de la Compañía de Jesús, y considerando que, para hacer sólida aquella instrucción, era preciso acompañar la explicación teórica con la práctica de los experimentos, para los cuales se necesitaban varias Máquinas cuyo coste sería más soportable repartido entre muchos, trataron con algunos otros compañeros a quienes estimulaba la misma afición, de juntarse y formar una Conferencia privada.

Així és com el 18 de gener de 1764 els setze membres fundadors, reunits a la rebotiga d'un d'ells, Francesc Sala, arribaren a establir i a signar els estatuts fundacionals. Aquests reglamentaven amb tot detall la manera de portar a terme el primer objectiu de la Conferència, «la explicación de un Curso Físico-Matemático-Experimental» que serà encomanat al Director. Els estatuts feien especial èmfasi en l'aspecte experimental del curs, ja que «la Prueba más convincente en la Física» consisteix a «confirmar con la Experiencia lo que Teóricamente se demuestra». Per la qual cosa havien de regular també l'obtenció de fons per a «abas-

¹ A l'estudi ja clàssic sobre la nostra Acadèmia en el segle XVIII, Iglésies 1964, hi afegiré alguns elements de la meua Memòria en curs de publicació, Doncel 1997. Com a estudi sobre la taxonomia de les Acadèmies de Ciències en el segle XVIII, utilitzaré McClellan (1985).

² ARACAB, caixa 23, doc. 1.3.9.1.; publicat com a Document 1 en l'Apèndix documental de Doncel 1997. El manuscrit és anònim i sense data; però es pot reconèixer com autògraf de Desvalls (la lletra del qual es pot veure en el Llibre de Juntes, fins i tot en la seva evolució temporal), i datar-se de març a juliol de 1787 (ja que la llista final d'acadèmics inclou els ingressats el 28 de febrer de 1787, i la llista de Càrrecs no inclou els nomenats el 24 de juliol de 1787). En les citacions em permeto modernitzar la seva ortografia castellana.

tecerse la Conferencia de los Instrumentos y Máquinas más útiles y necesarias»³. Les «Noticias Cronológicas» de Desvalls ho resumeixen així:

Siendo el fin principal de esta unión el instruirse los Concurrentes en la verdadera física, se resolvió: Que el Director, y en su falta el Vicedirector emprenderían la explicación del ensayo de Física de Musschenbroek, corroborándola con la ejecución de los experimentos descritos en la introducción a la Filosofía Newtoniana de Gravesande. Y para este fin se repartió entre los Socios el coste y encargo de la conducción de algunas Máquinas, que se mandaron traer de Inglaterra, y se estableció para sostener los gastos ordinarios una corta Contribución Mensual.

A partir de maig de 1764, i engrossides per quatre «miembros supernumerarios» que acceptaren de grat els estatuts, les reunions es feien en el pis superior de la casa d'un dels fundadors, l'escrivà Josep Marià Avellà, situada a la Porta de la Boqueria. A l'absentar-se a Madrid, primer el director Francesc Subiràs i després el vicedirector Jaume Bonells, haurà de ser el secretari Joan Antoni Desvalls el responsable d'impartir el curs. D'aquesta època es conserven unes notes que podria haver utilitzat com a esquema en les seves explicacions del *Ensayo de Física* de Musschenbroek⁴. I es conserven cartes molt antigues (gener i març de 1764), que intentaven obtenir d'Holanda màquines pneumàtiques i d'altra mena⁵.

Per més que per a establir la Conferència i redactar els estatuts els fundadors haguessin demanat llicència al Capità General de la Província, és evident que aquest primer enfocament correspon a una tertúlia privada. Una lectura dels estatuts convencerà, no obstant això, que la tertúlia era regulada per tot un conjunt de formalitats de distingit caràcter acadèmic: la manera de presidir i de fer preguntes, l'ordre per asseure's, el tractament com a mínim de «usted», etc.

Un altre punt peculiar és el caràcter monodisciplinar de l'objectiu de la Conferència. Tot i que la meitat dels setze fundadors fossin metges o apotecaris, l'objectiu no abastava les ciències de la vida: «la averiguación de los Fenómenos Naturales» de la qual partien els estatuts es reduïa, segons el títol mateix de la Conferència, a la Física matematicoexperimental. És cert que el terme Física va mantenir fins ben entrat el segle XIX un sentit ampli, que no exclou la naturalesa viva. Però el doble adjectiu afegit –com la terminologia «física experimental» i «física verdadera» de Desvalls– al·ludeixen clarament a la física newtoniana dels textos de Musschenbroek i de Gravesande. No podem excloure que aquests metges i apotecaris, en el seu interior, somiessin realitzar ulteriorment altres cursos dins la Conferència. Però el fet és que això no apareix, ni en els estatuts que signaren, ni en la pràctica dels dos anys d'aquest primer enfocament⁶.

³ Vegeu aquests estatuts inicials en Iglésies (1964), 349-352, especialment § 1, 3 i 11.

⁴ ARACAB, Memòries de Física, doc. 2.1.1.3 (b).

⁵ Iglésies (1964), 70-72. Vegeu en les «Noticias Cronológicas» de Desvalls la descripció més autèntica d'aquesta etapa: Doncel (1997), Document 1 de l'Apèndix, fragment [A].

⁶ Metges i apotecaris constituïran una part notable de l'Acadèmia al llarg de tot el segle XVIII, abans i després de fundar-se l'Acadèmia de Medicina. Vegeu Iglésies (1964), 190.

Aquests dos aspectes del caràcter privat i el caràcter monodisciplinar de la Conferència són els que molt aviat canviaran dràsticament.

2. Cos públic consultiu del Rei per assumptes del Principat

Aquest primer canvi dràstic fou produït per una Reial Cèdula de Carles III, donada a Madrid el 17 de desembre de 1765. Aquesta Cèdula concedia empara reial a la Conferència Física, atorgant-li el títol de «Real Conferencia Física», nomenant el Capità General del Principat de Catalunya el seu «Presidente perpetuo», i aprovant solemnement uns nous estatuts⁷. Així és com aquella tertúlia privada es va veure de sobte transformada en una institució pública. Una institució que, tret del nom, tenia ja des de llavors les característiques d'una Acadèmia de Ciències. I com a tal era considerada a la cort, com veurem⁸.

La Reial Cèdula havia estat fruit de les àrdues gestions portades a terme a la cort pel director i el vicedirector de la Conferència, Francesc Subiràs i Jaume Bonells, que, com hem indicat, aleshores eren a Madrid. Ells són, sens dubte, qui van elaborar els nous estatuts, inspirats per allò que en les altes esferes sentien que allà podia ser promogut i subvencionat⁹. Per als conferents de Barcelona, la novetat d'aquest segon enfocament imposat des de Madrid va resultar sorprenent i inquietant¹⁰. Analitzat en el context de les Acadèmies del segle XVIII, recorda el típic pas d'una Acadèmia científica privada a pública, com a reconeixement als seus mèrits per part de l'autoritat. Fins i tot la rapidesa del reconeixement (amb prou feines dos anys des de la primera reunió constitutiva) i el caràcter regi de l'autoritat serien signes de la importància de la institució acadèmica¹¹.

En el nostre cas, el nou enfocament exigia una ampliació disciplinària. Els nous estatuts establien a la Conferència vuit seccions o «Direcciones» que havien de treballar si-

⁷ L'original d'aquesta Reial Cèdula, amb la firma i el segell de Carles III, es conserva a l'arxiu de l'Acadèmia, no pas entre les «reials cèdules» sinó entre els «primers estatuts»: ARACAB, caixa 1, doc. 1.1.2.2. Però la transcripció manuscrita en el Llibre de Junes i la seva publicació en Iglésies (1964), 380-391 són fragmentàries (falten els § 89-112 i la conclusió).

⁸ La idea que es tracta d'una *Acadèmia*, per més que desitgi anomenar-se «Real Conferencia Física», és clara en la mateixa Reial Cèdula, que en la introducció dels estatuts diu: «Que la Academia se intitule...», i que la seva finalitat és «el Cultivo de Ciencias Naturales y Artes útiles». També en el llibre de Registre és catalogada com Acadèmia: ACA, Audiència, Acordades, Reg. 561, Índex inicial, «Academia». Vegeu també Iglésies (1964), 125.

⁹ Tots dos seran considerats més tard «los primeros motores de nuestra Academia, los que trabajamos los estatutos», i miraran la Conferència «como a hijo»: *ibidem*, 43.

¹⁰ La sorpresa i la inquietud dels conferents de Barcelona es pot apreciar en les cartes de Subiràs i de Bonells des de Madrid al Secretari Desvallés: Iglésies (1964), 88-91.

¹¹ Aquests són els criteris de la taxonomia acadèmica, per més que l'Acadèmia de Barcelona s'enumeri en l'últim nivell de la seva jerarquia piramidal. McClellan (1985), 24 i 36.

multàniament i en contacte. Cinc d'elles eren de caràcter físicomatemàtic, i per tant properes a l'enfocament anterior: Àlgebra i Geometria, Estàtica i Hidrostàtica, Electricitat i Atraccions, Òptica i les seves parts, Pneumàtica i Acústica. Però tres altres eren noves: Història Natural, Botànica, Química. Es comprèn la inquietud dels conferents barcelonins (19 entre tots: 16 fundadors, 4 supernumeraris, 1 difunt), al veure que la seva simple instrucció privada sobre física matematicoexperimental s'havia transformat en organització de tot un conjunt d'especialitats científiques. Però, com exhortava Francesc Subiràs des de Madrid, «nunca ha aprobado ningún Monarca un cuerpo Académico sólo para que sus individuos se instruyan privadamente». Així doncs «en adelante es forzoso emprender luego todos los ramos que manda S. M., y emprenderlos con aquel vigor y conato que corresponde a un cuerpo Académico»¹².

Segons els nous estatuts, la Conferència fins i tot havia d'assegurar per al futur aquesta ampliació disciplinar. Havia d'elegir «Profesores» de les diverses branques de Física i de Ciències Naturals a alguns dels seus membres. I aquests havien de donar classes teòricopràctiques «a oyentes que fuesen de su aprobación», amb el «fin de criar sujetos hábiles para llenar las plazas de Conferentes que vayan vacando». No es tractava pas d'un ensenyament universitari obert, atès que no es podien admetre «otros oyentes que los que fuesen de la aprobación» de la Conferència. S'animava als professors amb la vaga esperança que «se les gratificará con alguna pensión, cuando lo permitan sus fondos»¹³.

D'altra banda, els nous estatuts insistien en els aspectes pràctics de totes aquestes branques del saber: del càlcul, de la meteorologia, de l'electricitat, de l'òptica, de l'acústica, de les riqueses naturals de Catalunya, de les drogues medicinals, dels tints, de la metal·lúrgia, de «las máquinas e instrumentos más útiles a las artes» i de «el cultivo de las plantas más útiles a las Artes y Comercio». El caràcter utilitari sembla presidir l'execució de qualsevol experiment, que «se aplicará a sus diferentes usos», i fins i tot a l'estudi de la Física Experimental, de la qual es cercarà, «en las memorias de Academias», «cuanto en ella se ha descubierto de alguna utilidad»¹⁴.

L'interès multidisciplinar i utilitari ressalta encara més en el retoc que el Rei va fer als estatuts que li havien presentat, afegint al seu final el següent paràgraf¹⁵:

Y últimamente determino que entre las ciencias naturales en que ha de ejercitarse di-

¹² Vegeu la carta en Iglésies (1964), 89-90.

¹³ Estatuts § 4, 73 i 74, en Iglésies (1964), 381 i 389. No cal dir que aquesta vaga esperança de gratificació es satisfarà molt excepcionalment, com veurem. La Conferència va elegir quatre professors el desembre de 1766, entre ells el de matemàtiques, Dr. Bell. I va aprovar per a les seves classes fins a deu alumnes, el gener i febrer de 1767 (ibídem, 399-402). La situació tancada d'aquestes classes de matemàtiques canviarà molt aviat, com veurem.

¹⁴ Vegeu en els estatuts § 9-22, en Iglésies (1964), 382-383.

¹⁵ Vegeu la Reial Cèdula o les seves còpies en ARACAB, caixa 1, doc. 1.1.2.2., darrere el § 112 dels estatuts.

cha conferencia, se haga lugar a la Agricultura, formando una Dirección particular para ella, como las que se forman para las Ciencias Naturales.

Amb això, el nombre de seccions o «Direcciones» de la Reial Conferència s'elevava a nou. En una perspectiva general d'Acadèmies del segle XVIII, aquesta associació de Ciències i Agricultura s'assenyala com a no gaire corrent i no gaire avantatjosa per al progrés de les ciències¹⁶. Però és un fet que, pocs mesos després, des del Consell del Regne, Carles III es dirigia a la seva flamant «Conferencia o Academia de Física y Agricultura», fent-li una consulta oficial sobre «los Medios de Fomentar la Cria de Ganados» a Catalunya¹⁷.

En resum, aquest segon enfocament correspon a una institució oficial, de fet una Acadèmia de Ciències, de caràcter públic i multidisciplinar. Però ressalta la seva peculiaritat utilitària, que arriba a incloure la consulta agrícola. La Reial Conferència és, doncs, un cos públic consultiu per assumptes del Principat. Una nova circumstància modificarà substancialment aquest segon enfocament, obrint el seu caràcter docent a un ensenyament públic.

3. Projecte de «Facultat de Ciències» al Col·legi de Cordelles

El nou canvi va ser degut a l'expulsió dels jesuïtes d'Espanya, el 3 d'abril de 1767. Amb la qual cosa quedava abandonat el Col·legi de Cordelles, amb l'internat de nobles i les classes externes d'arts (filosofia) i de matemàtiques que tenia associades. Es tracta precisament de la càtedra de matemàtiques que havia estat creada el 1757 per a Tomàs Cerdà, i que durant els dos últims anys ocupava el jesuïta Roque Gila¹⁸.

El protagonista d'aquest tercer enfocament va ser de nou Francesc Subiràs, que hi veia possibilitats d'obtenir locals i recursos amb els quals fer plans multidisciplinars grandiosos. De fet, va ser nomenat director interí del Col·legi de Cordelles des de l'1 de novembre de 1767 fins al 31 de desembre de 1770. Però els seus plans només s'acompliren respecte a la càtedra de matemàtiques, havent de forçar els estatuts de la Reial Conferència per aconseguir-ho. La classe de matemàtiques adscrita al Col·legi de Cordelles era oberta, i com a director interí tenia un enorme interès per restablir-la ja el febrer de 1768. Per això, va sol·licitar precipitadament a una Junta Extraordinària que permetés al Dr. Bell, el seu elegit «Profesor», impartir la classe de matemàtiques associada al Col·legi de Cordelles. Això, en la pràctica, significava reunir a classe els alumnes aprovats segons els estatuts de la Conferència amb els alumnes externs que desitgessin assistir a la classe oberta de Cordelles. L'Acadèmia heretava d'aquesta manera, a través del Dr. Bell, la «Cà-

¹⁶ McClellan (1985), 38-40.

¹⁷ ACA, Audiència, Acordades, Reg. 561, fol. 385s (15 d'octubre de 1766). Els treballs fets per la Conferència es poden veure en Iglésies (1964), 361-370. Valdria la pena d'investigar si la motivació d'aquest estudi sobre el foment de la cria de bestiar, l'escrit dirigit al Rei el 1765 pel rector de Sant Pere de Vilamajor, no va ser al seu torn el que despertà l'interès de Carles III i motivà la clàusula afegida a la Reial Cèdula.

¹⁸ Sobre la càtedra de Tomàs Cerdà i sobre els seus successors, vegeu Doncel (1997), 1, i 2.3.

tedra» fundada de matemàtiques, i fins i tot la mateixa aula que havien utilitzat els jesuïtes Cerdà i Gila¹⁹.

Segons el grandios projecte didàctic de Francesc Subiràs, als alumnes interns del Col·legi de Cordelles es seguirien donant, com fins llavors, les classes d'Humanitats i de Filosofia. Però en comptes de l'única càtedra de matemàtiques fins llavors adscrita, se li adscriurien setze càtedres, que regentaria l'Acadèmia: dues de Matemàtiques, d'Arquitectura i de Física, i una d'Astronomia, de Geografia, de Navegació, d'Història Natural, de Química, de Metal·lúrgia, d'Agricultura, de Dibuix, de Disseny i d'Arts²⁰.

Un altre Memorial paral·lel, redactat per una comissió delegada de sis conferents, calculava fins i tot el pressupost d'aquestes càtedres, que pujava a 112.000 rals, i es podia reduir a 72.000 rals prescindint de moment de les càtedres d'Arquitectura, de Dibuix, d'Astronomia, de Geografia i de Nàutica²¹. Tot i amb aquesta reducció, es requeria multiplicar per vint el pressupost de l'única càtedra de matemàtiques llavors existent (dotada amb uns 3.500 rals).

Donada la situació dels eraris públics, tots aquests somnis es van esvaïr. A finals de 1770 el mateix Francesc Subiràs es traslladà definitivament a Madrid com a professor de matemàtiques del «Real Colegio de Nobles», dirigit aleshores per Jorge Juan²². Si s'haguessin realitzat aquests projectes, l'Acadèmia s'hauria transformat en una mena de Facultat de Ciències (o Universitat Politècnica) associada al Col·legi de Cordelles.

4. Reial Acadèmia, amb local cedit i classes obertes de matemàtiques

El quart enfocament de la nostra Acadèmia l'anirà imposant la dura realitat. Per Reial Cèdula de 12 de desembre de 1770 quedava establerta com a «Real Academia de Ciencias Naturales y Artes», però se li barraven les somiades dotacions econòmiques i fins i tot les

¹⁹ Sobre els detalls d'aquesta transmissió de la càtedra, vegeu *ibidem*, § 2.3. Vegeu també en Iglésies (1964), 129-130, com és per a ell de sorprenent aquesta transmissió.

²⁰ El memorial de Francesc Subiràs, «Plan general de la educación que se puede dar en el Imperial y Real Seminario de Nobles de Cordelles de la Ciudad de Barcelona», és inclòs en una carta reial posterior: ACA, Audiència, Reg. 567, ff. 102r-150v (l'original en el lligall 72, amb data d'11 de març de 1772); una transcripció, no exempta d'errates, es pot veure en la tesi de García Panadés (1977), 441-486.

²¹ Per al memorial de la comissió de l'Acadèmia, vegeu *ibidem*, Reg. 566, ff. 38r-69r; resums del document es poden veure en Carrera Pujal (1951), 39-40 i (1957), 10-11, i en Iglésies (1964), 131-132 (però en tots tres es donen referències errònies del número de Registre). El comte d'Aranda encara va dirigir a l'Audiència de Barcelona una sèrie de qüestions sobre el tema: *ibidem*, Reg. 567, ff. 481v-484v (l'original en el lligall 73, amb data d'1 de desembre de 1772).

²² El Consell del Regne va acordar que es subvencionés el treball de Francesc Subiràs com a director interí del Col·legi de Cordelles amb esplendidesa: inicialment amb 600 i finalment amb 1.200 lliures catalanes (uns 12.000 rals) a l'any, durant els tres anys i dos mesos del seu directori. AHN, Clero, Lligall 80, Exp. 14, f. 177, 184, 191 i 15; cf. APT, Rotlle 4.

nobiliàries. Els nous estatuts només es diferenciaren dels anteriors per aquest canvi de títol i pels corresponents segells, i per petites supressions i addicions als estatuts de 1765 (entre les supressions, l'esperança de subvenció!)²³.

A la Reial Acadèmia li quedarà la dotació de la càtedra de matemàtiques. I, a més de l'aula corresponent, adquirirà també un modest local, on celebrarà les Juntes, instal·larà les màquines i els llibres, i anirà llegint per torn les Memòries de les diverses Direccions..., fins als nostres dies. La història d'aquest local és complicada. El van construir els jesuïtes com a aulari, per fer accessibles als alumnes externs les tres classes d'Arts i la de Matemàtiques associades al Col·legi de Cordelles. Després de l'expulsió, el seu Col·legi de Betlem, a l'hort del qual s'havia construït bàsicament l'aulari, va passar a ser Seminari Tridentí. Però en la cessió al Bisbe no es va incloure aquest aulari que semblava pertànyer al Col·legi de Cordelles. Fracassats els plans de Francesc Subiràs per establir l'ensenyament de Ciències a Cordelles, aquest Col·legi es va suprimir, i els seus propietaris el reclamaren. En tornar-lo el Rei, es va veure que al Col·legi de Cordelles no pertanyia ni la major part de l'aulari ni una part d'hort tampoc no cedida al Seminari. La partició de propietats trencava pel mig l'aula de matemàtiques, on el Dr. Bell seguia fent classe. El 1779 es va cedir provisionalment a la Reial Acadèmia la resta de l'aulari. La cessió definitiva amb els pisos superiors i el jardí es va fer el 1786²⁴.

Com a símbol d'aquesta transició del tercer al quart enfocament, podem veure la Junta de 10 d'octubre de 1770, dos mesos abans de signar-se la Reial Cèdula. En aquesta Junta es llegeixen dues cartes. Una és de Francesc Subiràs, que havia estat el principal creador dels tres enfocaments anteriors, i ara s'acomiadava a causa del seu trasllat a Madrid. L'altra carta és del seu germà gran, Josep Subiràs, que agraeix la seva admissió a l'Acadèmia. Ben aviat estarà lligat com a arquitecte a les adquisicions del local, i des de la Direcció d'Àlgebra serà un dels acadèmics més actius²⁵.

L'última part de les «Noticias Cronològicas» de Desvalls de 1787 dona una visió de la Reial Acadèmia ja adulta –pròxima a les noces d'argent– amb el seu local, els seus gabinets, les seves memòries i informes, els seus setanta acadèmics, i entre ells figures rellevants com les de Francesc Salvà i Campillo, Francesc Santpouls i Roca, i Antoni Martí i Franquès²⁶.

²³ En Iglésies (1964), 184-189, s'indiquen moltes variants inexistents, a causa del seu desconeixement del final dels estatuts anteriors (vegeu més amunt la nota 7).

²⁴ Sobre aquesta història del local, vegeu Doncel (1997), 1.3 i 3. El «Expediente sobre la Cesión...» del baró de la Linde al comte de Floridablanca, 8 d'abril de 1786 (AHN) és reproduït com Document 6 de l'Apèndix. Sobre la càtedra de matemàtiques de la Reial Acadèmia vegeu Barca (1995).

²⁵ Vegeu Iglésies (1964), 451 i 284-288.

²⁶ Vegeu Doncel (1997), Document 1 de l'Apèndix, fragment [C].

Bibliografia

- BARCA, F. X. (1995), *La Càtedra de Matemàtiques de la Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona*, Treball de recerca inèdit, Universitat Autònoma de Barcelona, CEHIC.
- CARRERA, J. (1951), *La Barcelona del segle XVIII*, Barcelona, Casa Editorial Bosch, 2 Vol.
- CARRERA, J. (1957), *La enseñanza profesional en Barcelona en los siglos XVIII y XIX*, Barcelona, Casa Editorial Bosch.
- DONCEL, M. G. (1997), *Los Orígenes de nuestra Real Academia y los jesuitas*, Memorias de la RACAB, en premsa.
- GARCÍA PANADÉS, J. (1977), *La Pedagogía Catalana del Antiguo Régimen*, Tesi doctoral inèdita, Universitat de Barcelona.
- IGLÉSIES, J. (1964), *La Real Academia de Ciencias Naturales y Artes de Barcelona*, Memorias de la RACAB, Tercera època, núm. 707, Vol. XXXVI, núm. 1.
- McCLELLAN III, J. E. (1985), *Science Reorganized: Scientific Societies in the eighteenth century*, Columbia, Columbia University Press.

Abreviatures dels arxius citats

ACA	Arxiu de la Corona d'Aragó
AHN	Archivo Histórico Nacional
APT	Archivum Provinciæ Tarraconensis
ARACAB	Arxiu de la Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona